Koltai András

Egy főúri lakodalom előkészületei
(Esterházy László és Batthyány Eleonóra menyegzője Rohoncon 1650-ben)

Esterházy László és Batthyány Eleonóra házasságához mindkét család nagy reményeket fűzött. Jellemző módon még a két apa tervelte ki az 1630-as évek végén, hogy Batthyány Ádám saját leányait Esterházy Miklós nádor fiai számára nevelje,[1] és az ügy jelentőségét mutatja, hogy megvalósulását sem a nádor halála, sem az ezután fölmerült különféle személyes ellentétek nem tudták megakadályozni.[2] A kézfogót és a gyűrűváltást 1649 októberében tartották Rohoncon,[3] az esküvőt pedig ugyanott a következő év február 6-án, vasárnap. A vőlegény öccse, az akkor tizenöt éves Esterházy Pál erre így emlékezett vissza: „bátyám uram lakodalmának napja is elközelgetvén, [...], azhol én voltam vőfély, nyoszorúleány húgom, Eszterhás Mária. Igen pompás volt azon menyegző, azholott harmadnapig késtünk. Onnét az menyasszonyt hoztuk Lakompakra, azhol is derék vendégség tartatott, sok számű főrendek lévén ottan is. Másnapra kelve mentünk Sopron városán által déltájban, azhol az várasiak ágyúlövésekkel fogadtak, fegyverben állván az egész város. Uzsonnára pedig három óra tájban Kismartonban értünk. Ott is azért igen nagy vendégség tartatott harmadnapig."[4]

A „pompás" lakodalomról, illetve annak előkészületeiről Esterházy Pál visszaemlékezésén kívül sok más forrás is fönnmaradt, mint például a meghívólevelek mintái és fogalmazványai,[5] a meghívottak különféle hosszú listái,[6] vagy a rohonci vár szobabeosztása a vendégség idejére.[7] Még olyan forrásokban is lehet találkozni az ünnepség emlékeivel, mint a rohonci vár 1650. május 17-én fölvett leltára, amely szerint a várudvaron állt egy ideiglenes építmény, amelyet a „lakodalomra keszítettek volt, melyen deszka lehet circiter Nro.

---

1 Esterházy Miklós levele Batthyány Ádámnak, 1641. jan. 1.: Magyar Országos Levéltár (=MOL), Batthyány cs. levéltára, Misszilisek (=P 1314), n° 12551.

2 Ezekről részletesen ld.: FEJES Judit: *Az Esterházyak házassági politikája 1645 után*. In *Gyermek a kora újkori Magyarországon: „Adott Isten hozzánk való szeretetéből ... egy kis fraucimmerecskét nekünk"*. Szerk. PÉTER Katalin, Budapest, 1996. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok, 19), 115–166, 129, 139–141.

3 ESTERHÁZY Pál: *Mars Hungaricus*. S. a. rend. IVÁNYI Emma, Budapest, 1989. (Zrínyi-könyvtár, III), 313.

4 ESTERHÁZY, 1989. 314. – Az eseményről Esterházy Pál a családi följegyzések között is megemlékezett (ESZTERHÁZY János: *Az Eszterházy család és oldalágainak leírásához tartozó oklevéltár*. Budapest, 1901. 214). – További bejegyzések találhatók a lakodalomról Kolozsvári Olasz István (ESZTERHÁZY, 1901. 211.) és Keglevich Péter naplóiban (KEGLEVICH Péter *Naplója*. S. a. rend. DEÁK Farkas. In: *Magyar Történelmi Tár* 13 (1867) 238–250, 245).

5 MOL, Batthyány cs. levéltára, Batthyány I. Ádám iratai (P 1315), 1.cs., 1649. év, ff. 19–38.

6 MOL, Batthyány cs. levéltára, Körmendi központi igazgatóság (=P 1322), Földesúri famíliára vonatk. iratok, n° 919*, 920*, 922*, 945.

7 *„Rohonci várunkban lévő házoknak a száma, melyekben urakat szálléthatni"*, 1650. jan. 20.: MOL, P 1322, Urbáriumok, Kisebb összeírások, n° 116.

400."[8] A sokféle forrás közül az alábbiakban olyan iratokat közlök, amelyek Batthyány Ádámnak a lakodalmi vendégségre vonatkozó rendelkezéseit, illetve a szervezéssel megbízott familiárisok e tárgyú beadványait tartalmazzák (1–4., 10. sz. iratok).

További adatokat tartalmazhat Esterházy László és főként Batthyány Ádám kivételesen terjedelmes levelezése is. Utóbbiból Iványi Béla közzétette például Andreas Kobavius soproni jezsuita elöljáró levelét, amelyben a lakodalmi versek kinyomtatásának föltételeiről tudósította Batthyányt,[9] vagy Zrínyi Miklósét, aki távolmaradása miatt mentette ki magát azzal, hogy ő amúgy is „bornemissza".[10] A levelezésből itt az alábbiakban csupán Batthyány Ádámnak és Esterházy Lászlónak az esküvő előtti napokban folytatott levélváltását közlöm, amelyben a vendégség időtartamáról és egyéb előkészületeiről tárgyaltak. (5–9. sz. iratok).

[A szövegek mai helyesírás szerinti átírásban olvashatók, úgy, hogy az egykori íróknak, illetve lejegyzőknek a ma használatostól eltérő dialektusát is a mai helyesírás adja vissza. Betű szerinti lejegyzésben olvashatók a családnevek és a német kifejezések. A latin szavak és fordulatok esetében viszont a latin helyesírást tekintettem mérvadónak. A magyar szövegben szereplő idegen (idegen módon ragozott) kifejezések dőlt betűvel szerepelnek.]

---

8 MOL, P 1322, Leltárak, n° 79.

9 IVÁNYI Béla: *A magyar könyvkultúra múltjából.* S. a. rend. HERNER János–MONOK István, Szeged, 1983 263–264. n° 443. *(Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 11)* – A nyomtatvány vagy nem készült el, vagy nem maradt fönn.

10 Zrínyi Miklós levele Batthyány Ádámnak, Vlaria, 1650. jan. 26.: IVÁNYI Béla: *A két Zrínyi Miklós körmendi levelei.* Budapest, 1943. n° 84. *(Új Magyar Levelestár)* Újabb kiadása: ZRÍNYI Miklós: *Válogatott levelei.* S. a. rend. BENE Sándor–HAUSNER Gábor, Budapest, 1997. n° 51. *(Régi Magyar Könyvtár, Források, 6)*

1.
Javaslatok a lakodalmi étkezésekhez

[1649. december?]

Magyar Országos Levéltár (=MOL), Batthyány cs. levéltára, Körmendi központi igazgatóság (=P 1322), Tiszttartókkal való levelezés, n° 78, ff. 243-244.

Memoriale.

Az kenyér.

Légyen az fő-főasztalokra elsőben is szép kenyér, akár az mint az Hofläbleket[11] szokták sütni, akár pendég kerekded zsemlyék, de az liszt szép fejér légyen, az melyet Müntt Mel-nek[12] hínak.

Az több asztalokra más féle azon Müntt mell követő fejér lisztből zsemlye, jóllehet kerekded formára és magyar cipók is.

Az uraim asztalira Polmell-ből,[13] et consequenter az utoljábul az cselédnek, de az főasztalokra szép újonnand sült legyen.

Az bor.

Mivel az bor hajtja, az mint mondják, az dalt, et vinum laetificat cor hominis, annál külömb-külömbfélének köll lenni, erős és lágy ízűnek, kinekkinek az mennyire lehet humorához képest, mind az által az fő-főrendnek spanyol bor: vin di Canea,[14] malozsa[15] (gróf Zrínyi Péter uram őnagysága hozathat az jovában az malozsának) és vernácza[16] (Formantin uram őnagysága táján valók). Hogyha vittpacherek és czernikollerek lehetnének, mivel kedves borok. Mindazáltal igen jó gondviseléssel, hű emberek kezekben bizattassék, az kik nem confundálják, és zűrják-zavarják. De kéváltképpen, az kik vásárlani fogják az spanyol és olasz borokat, vigyázások és szájok ízi legyen, hogy akármely nádmézes öszvezavart és megvesztegetett borokat ne vegyenek, sőt az mit vesznek is, eo facto kezekhez vegyék kiválasztván, hogy eclypsis ne essék az megvételek után rajtok. Ezen olasz borok, azért, mivel az üdőnek már rövid volta miatt alfelei borokat nem hozhatni, és csak propter raritatem keveses lészen is, az melyeket egyébaránt suppláljon az palotában az jó negyvennégy esztendőbéli bor és az rohonci tavalyi bor is. Füves borok vannak-e nem tudom, de jó volna afféléknek is lenni. Köll az fraucimeret [!] jó féle főtt vizet is főzetni.

Az cselédnek adassék bor juxta suum esse.

Az étek.

Az éteknek az javát az fő-főasztalokra juxta dignitates. Azon köll pedig lenni, hogy az tisztán, melegen, és rendesen vitettessék, az csinálandó mód és rend szerént, az mely rendhez kéváltképpen való itthon való és ösmerős ifjak

---

[11] *Hoflaibl*, 'udvari cipó'

[12] *Mundmehl* 'császárliszt'

[13] *Bollmehl* vagy *Pohlmehl* 'korpás liszt'

[14] krétai bot

[15] 'édes bor' (a dél-itáliai Malvasai nevéből)

[16] *vernaccia* 'toszkán borfajta'

válogattassanak, mind az kik hívek, mind pedig szófogadók és józanok legyenek.

Az mely étel és eledelre, az szignaturák szerént, idején is köll dispositiót tenni, az mint hogy már az mint értem alkalmasént is vagyon, de friss légyen.

Minden közönséges élésre viseljenek gondot az tisztviselő uraim.

Az mit az fűszerszámban és holmi tengeri eszközben Pozsonyban találni, ott frissebben és ócsóbban megvehetni, ott köll; az mi ott nem volna, Grácban és Bécsben annakutána.

Habarnyicáért,[17] szaladiáért,[18] jóféle malozsáért, holmi tengeri hal- és rákért, sőt majolika[19] korsókért is (az főtt víznek valókért) Gróf Zrínyi Péter[I] uram őnagyságának [kell üzenni]. Sőt, [jó lenne] ha mely bécsinált galócát[20] is küldhetne őnagysága.

Az pisztrángot és lepényhalat[21] itt az styriai és austriai szomszédságokban köll megszerezni. Az szalblingért[22] idején requirálni az lilienfeldi apatúr urat [!],[23] az kinek hivatalosnak is köll lenni. In simili az újhelyi püspököt[24] és talán az várast is. Anguillát[25] Bécsben. Fácánt Eberfurton.[26] Fajdokat és császármadarat az Bányavárasok táján, sőt pirított ökörnyelveket is. Az túzokokat Matthius földen leginkább. Az vizát, tokokat, lőréket[27] és kecsegéket Gutta táján Révkomáromban, sőt az Szentmártoni apatúr úrnál[28] is, az kinek vannak tanyái; azt is magánosan köll hívatni levéllel.

De mindeneknek előtte azon köll lenni, hogy végére menjenek bizonyos emberi őnagyságának Bécsben és Grácban, hogy az hivatalosok közül kik jönnek bizonyosan el, hogy az szállások, sőt egyéb dispositiók is, az szerént lehessenek derekasabban.

---

17 'tengeri polip'

18 'sózott hal, hering'

19 'ónmázas agyagedény' – Itáliában a spanyol eredetű ónmázas edényeket Mallorca szigetéről nevezték el. A XVII. századi Magyarországon az ilyen edényekre azonban inkább az „újkeresztény" (vagyis habán) nevet használták. A *TESz* csak 1788-ból, az *EMSzT* 1750-ből ismeri a „majolika" első előfordulását.

I Előtte áthúzva: „Miklós"

20 A dunai galóca (*Hucho hucho*) nagy testű pisztrángféle hal, amely a Dunában és mellékfolyóiban él. Lehetséges azonban, hogy itt másféle halról van szó.

21 A lepényhal a pénzes pér (*Thymallus thymallus*) régi magyar neve. A pisztránghoz hasonlóan hegyi patakokban él (vö. HERMAN Ottó: *A magyar halászat könyve.* Budapest, 1887. 810; RÁCZ János: *A magyar nyelv halnevei.* Budapest, 1996.).

22 A vándorszaibling vagy -szemling (*Alvelinus alpinus*, *Saibling*/*Salbling*) az alpesi patakokban élő pisztrángféle.

23 Cornelius Strauch lilienfeldi apát (1638–1650)

24 Joannes Thuanus bécsújhelyi püspök (1639–1666)

25 angolna (*Anguilla vulgaris*)

26 A fácánt Közép-Európába Ázsiából telepítették be a középkor végén. Úgy látszik, hogy legnagyobb állománya még 1650 körül is az eberfurti császári vadasparkban volt (ma Bécs XI. kerületében; vö. CZEIKE, Felix: *Historisches Lexikon Wien.* Wien, 1992–1997. III. 420–421).

27 Amennyiben olvasatom helyes, ez is egy, a Dunában élő tokféle lehet, mint a kecsege, a tok és a viza is.

28 Magger Placid pannonhalmi apát (1647–1665)

2.
Batthyány Ádám rendelkezése a lakodalmi vendégséggel kapcsolatos feladatokról

1650. január

MOL, P 1322, Tiszttartókkal való levelezés, n° 78, ff. 245-245.

Memoriale.

Az asztalnokok alá amenemő étekfogókat rendöltünk, ha azokhoz több kívántatnék, ezekből vehetni.

1. Lengyel Imre asztalnokhoz
Megyeri [Zsigmond] uram gazda
Kocso Mihály
Fejérvári János
Kun Miklós
Retkes Balázs
Vincze Ádám

2. Asztalnok Nicki Gáspár
Sibrik uram gazda
Horvát János
Mesterhazi Nagy Pál
Bán János
Kis György Pál
László Pál

3. Asztalnok Sankó Miklós
Francsics Gáspár gazda
Tot Ferenc
Sibaházi Imre
Nagy Gergely
Potthyondi Péter
Horvát Ferenc

4. Asztalnok Káldi Miklós
Palasti János uram gazda
Beicsi György
Nyilasi János
Nagy Mihály
Kerekes Péter
Nárai Péter

1. Asztalnok Beniczki Thamás
Gazda [Rauch] Dániel uram
Pasztori Pál
Deöri Pál
Nagy Péter
Alsó Pál
Kuti György

2. Asztalnok Deömeöki András
Gazda Kaldi Péter
Pap György
Pap István
Bozzai Péter
Szaz Mátyás
Szaiki István

3. Asztalnok Sagi Ferencz
Gazda Petheö Miklós
Teömeördi Márk
Nyilasi György
Szalai György
Darás Mihály
Tót Jancsi

4. Asztalnok Niczki János
Gazda Bacsmegyei Simon
Benkeö Ferenc
Tot István
Boda Peti
Hencz Imre
Kocsis István

5. Asztalnok Érsek Ujvari Szabo M[ihály]
Svasztics István uram gazda
Cseöre István[II]
Andras deák
Farkas Mihály
Balogh Miklós
Sari Mihály[III]

5. Asztalnok Poka[IV] György
Gazda Kemeny János
Orbán György
Barbély Tamás
Szabó István
Czeitej Ferenc
Gyeörffi Boldizsár

Az gazdáknak száma, s kiknek micsoda hivatalja

1. Megyeri Zsigmond 2. Cziraki Ádám uram 3. Sibrik István uram 4. Eörsi Zsigmond uram	Ezek az gazdák, úgy mint Megyeri Zsigmond és Sibrik István uraimék az főasztalokra fognak gondot viselni, Cziráki Adám uram és Eörsi Zsigmond uram penig az több állapatokban és ceremóniákra viselnek gondot.
5. Horvát János uram 6. Eördeögh István 7. Angyal György uram 8. Kisfaludi István uram	Ezek is az palotában való ceremóniákra és egyéb rendtartásokra fognak vigyázni és gondot viselni.
3. Francsics Gaspar 4. Palasti János 5. Svaszticz István	Ezek Megyeri urammal és Sibrik urammal az főasztalokon kívül való asztalokra fognak gondot viselni, az mint az asztalnokoknak is meg vagyon írva, melyik mely asztalnokhoz való.
1. Daniel Rauch uram 2. Káldi Péter 3. Pethő Miklós 4. Báczmegyei Simon 5. Kemeny János	Ezek az vőlegény asztalától fogva azon rendben, öt asztalra fognak gondot viselni, amint immár az asztalnokoknál meg vagyon írva, ki melyik asztalnakhoz való, hogy annak gondját viselje.
1. Keczer János 2. Palásti Péter	Ezek arra rendeltettenek, hogy ide alá vigyázzanak, hogy ha azok, akiket mire rendöltünk, eljárnak-e az ő állapatjokban.
1. Nagy László uram 2. Horvát György uram	Ezek az konyha állapatjára viselnek gondot és amikor az étket föladják, magok is fölmenjenek az étkekkel.
1. Francsics Péter uram	Mivel hogy őkegyelme nem járhat ide s tova, üljön az főpohárszéknél s vigyázzon az pohárnokokra és borhordókra, micsoda bort hordoznak és töltenek az pohárszékben.

[II] Az előző sorban áthúzva: „Nagy János.” Helyette írta be Batthyány Ádám saját kezűleg Sári Mihályt
[III] Batthyány Ádám sajátkezű beírása
[IV] A szó után kihúzva: „Tar”

Ez fölül megírt gazda uraimék közül ha Petheö Miklós uram el nem jünnne, tehát Sümöghi Pahi Mátyást köll helyiben rendölni.

3.
Batthyány Ádám rendelkezése az uraimék házában felszolgálókról
1650. január
MOL, P 1322, Tiszttartókkal való levelezés, n° 78, f. 246.

Az eredetileg egymás alá írt neveket egy sorban, gondolatjellel elválasztva közlöm.
Az uraim házában
Étekfogók
Kotsi Gergely – Simon János – Györffi Mihály – Jankó István – Kovacz János – Lampert István – Nagy Bence – Naraj Márton – Giörffi Imre – Popaczi Imre – Büky Tamás – Podary György – Keövér Benedek – Szabo Péter – Szabo János – Horvat Mihály – Kovacz András – Takacz István
Tálhordók
Pribék Márton – Uraim gazdája, az ki azelőtt volt – Alcz Benedek
Borhordók
Bodis János – Burián Ferenc – Budaj Gergely
Kenyérhordók
Patij Miklós – Adorian Mihály – Vaida Pál
Asztalnokok
1. Czegledj István – 2. Takacz Pál – 3. Meszaros Gergely – 4. Horvat Márton – 5. Bus Pál

4.
Megyeri Zsigmond észrevételei
Batthyány Ádám rendelkezéséről és Batthyány Ádám válasza
[1650. január]
MOL, P 1322, Tiszttartókkal való levelezés, n° 78, ff. 240, 247 és 241–242.

A két iratot a jobb áttekinthetőség édekében egymással párhuzamosan, két hasábban közlöm. – Mindkét irat egykorú másolat Batthyány Ádám egyik deákjától. – A f. 247 verzójára írta Batthyány Ádám annak az általa rendezett aktának a tartalmát, amely az 1–4. sz. iratokat foglalja magában: „Anno 1650: Az Eszterhás László uram kézfogására nézve Megyeri Zsigmond urammal és az több hivatalos gazda uraimékkal csinál [!] sok rendbeli dolgokról való memoriálék és diszpozíciók, gazdák asztalnokok magok viseléséről és az több tisztviselők is mihez mint akkomodálják magokat, arról valók mind.” – Megyeri Zsigmond az Esterházy család régi barátja volt (PÉTER Katalin: Esterházy Miklós, Bp., 1985, 144), tehát Esterházy László nevében tárgyalt Batthyány Ádámmal.

Memoriale etc.	Memoriale. Megyeri Zsigmond uram opiniójáról való
1. Énnekem az rendelés, amint Nagyságod az tiszteket elosztotta, mind tetszenek, mivel Nagyságod ismeri az személyeket, mely mire alkolmatos, csak csupán ebben vagyon a kérdés: egy-egy táblára fogván mindenik asztalnak, elérkezik-e annyi étekfogónak gondviselésére, amelyeket közönséges asztalra számlálván, legalább két asztalt tenne, ha nem harmadfelet, úgy hogy a tíz hosszú tábla, majd húsz avagy huszonöt asztalt tenne.	1. Az mi az első punctumot illeti, ezen megalkudtunk, tudniillik az asztalnokokon és az táblákon, hanem az étekfogókat jobbítottuk meg; ha peniglen több étekfogók kívántatnának, arra bizonyos személyeket köll tartani készen.
2. Ha az császár asztalán kívül köll-e közben a favorida asztalnak[29] lenni, holott a hely is aligha szűk nem volna hozzája, az vendég is nem lesz annyi s olyak, hogy az többivel el nem férnének.	2. Ami az második punctumot illeti, úgy mint az favorit asztalról való discursust, azon megegyeztünk és azt találtuk hogy az ne legyen, hanem más asztal legyen.
3. Raisempergh, Pucham, és Engelfurt generál urak eljünnek, azok után mindjárást Erdődi György és Gábor uraimék, a püspökök és az több urak consequenter üljenek az császár asztala után, az követeket ez után ültessük-e, az nemes hivatalosokkal, vagy az nász népe után az utolsó végén az asztalnak? Itt penighlen specialiter köll az uraknak leirattatni, amely vendégeket bizonyosan várhat, hogy tudjunk ülések felől is idején disponálni.	3. Az mi az punctumot illeti, ezen is megegyeztünk: aki jün, jüjjen, aki nem, arról nem tehetünk. Nem tudhatjuk bizonyosan kik jünnek, kik nem jünnek, ebben leginkább ennek a consideratiónak köll lenni, hogy az én vendégim az császár asztala felé, az vőlegény vendégi azon vőlegény szerire ültettessenek, az nemes rend penig közben.
4. Fölmarad a tegnapi kérdés: ha az vőlegény mindjárt az császár	4. Ezen az negyedik punctumon is, úgy mint az vőlegény állapatján megegyez-

[29] ‘kiemelt asztal’ – Ez egyébként a szó egyik legkorábbi előfordulása lehet magyar szövegben, mivel a *TESz* csak 1748-ből (‘kegyenc’ jelentésben), az *EMSzT* pedig 1721-ből és 1746-ból ismeri („favorabilitás”, „favorizál”).

asztala után üljön-e német módra a több generális urakkal elegyesen, vagy külön az alsó végén maga násznépével?

tünk és azt találtuk, hogy csak magyar módra legyen.

5. Tudgya-e az úr, kicsodák lesznek az násznépek; idején meg köll tudni.

5. Az mi ezt az punctumot illeti, nem tudjuk kik lesznek az násznépek. Bozsokról köll annak végére menni.

6. Énnekem tetszenék, ha egy úri embert Sibrik István uram és Horvát János uram mellé tudna Nagyságod egyet nevezni, az kik császár őfölsége követit és a több fejedelmek követit, leszállván az szekérrűl, a grádics előtt excipiálhatnák, és előttök mint hopmester menne a palotán, mind a helyéig késérnék. Hasonlóképpen a német vendégeknek és követeknek két úri ember menne excipiálni eleikben, melyre alkolmatosnak gondolhatnám én a szalónaki Keffenhiller uramat, vagy Spaighli uramat. Az fölső császár asztalához vigyázni a főgazda légyen, annak fiersnájdere[30] Spaighli uram lészen, pocilatora[31] Náringer uram. Az után való asztalra vigyázni talán én is reá érkezhetem, a harmadikra Rauch uram, az negyedikre Horvát János uram és consequenter a gazdák a többi[re]. Ezekben penig az vigyázás kívántatik leginkább az étkek rakásában, az tányérok adásában és törlésében, az bortöltésben.

6. Az mi ezt az punctumot illet, tudniillik hogy Sibrik István és Horvát János uraimék mellé egy úri embert neveznénk, akik [!] az császár követit és az fejedelmeket excipiálnák: nem tudjuk ki volna az, mivelhogy azok el nem jüttek, akiket hivattunk, hanem Cziráki uramat gondoltok arra, ha penig az nem lenne, Sibrik uram és Horvát János uram gondját viselik ezen állapatnak. Az mi az német urak exceptátióját illeti, igen dicsírnénk Kiffenhiller uramat, ha itthon volna, de nincsen itthon. Mivel hogy ez itthon nincsen, talán Spaighlj is jó leszen arra, nem tartunk ellent benne. Fiersnaider is ő legyen, Káldi Ferenc legyen penig az pocillator. Az Kegyelmed maga vigyazását amint akarja, helyén hagytuk. Az mi az 3-dik, 4-dik, et consequenter asztalokhoz való gazdákat illeti, ím megírtuk kik legyenek azok. Az 1. és 2. asztalhoz – amint Kegyelmed maga írja – Sibrik urammal együtt véghez viheti, avagy reá érkezhetik. Az 3-dik asztalhoz Rauch Dániel uram, az 4-dikhez Palasti János uram, az 5-dik asztalhoz Szvaszticz István uram, az vőlegény asztalához Francsics Gáspár uram, Káldi Péter az 2-dik asztalhoz, az 3-dik asztalhoz Peteö Miklós, az 4-dik asztalhoz Baczmegyei Simon, az 5-dik asztalhoz Kemeny János.[32]

---

[30] *Vorschneider* 'előszeletelő': aki az asztalra fölhordott húsokat a vendég számára szeleteli (vö. HORVÁTH Mária: *Német elemek a 17. század magyar nyelvben.* Budapest, 1978. 73.).

[31] 'bortöltő'

[32] Itt tehát Batthyány Ádám módosította a gazdáknak a 2. sz. irat első részében leírt beosztását, amennyiben Rauch Dániel és Francsics Gáspár helyet cseréltek.

7. Az követek és nagy urak szállásira mindenüvé egy-egy gazda legyen, aki mind az ház tisztaságára, füstölésére és egyéb szükségére gondot viseljen: az császár követének szállására Francsics Gáspár uram, judex curiae uram[33] szállására Káldi Péter uram. Az király követe lesz-e más, vagy az császár követe, azt is idején megtudni szükséges. Keffenhillerné asszonyom szállására gazdának az szalónaki két Keffenhiller uraimékat, Groff Puchomb uram szállására Spaighli uramat, Raisenberger uram szállására Hohobert uramat, Englfurt uram szállássára Naringer uramat, Nadasdi F[erenc] uram szállására Eördeögh István uramat és a többére többeket a gazdák közül.

7. Az mi ezt az punctumot illeti, énnekem is tetszenek ezek az emberek, ám viseljenek gondot az császár követe, az fejedelmek és egyeb rendbeliek szállásira. Ha ezek közül valamelyike el nem jünne, azok helyett is másokat köll rendölni.

8. Mindenek fölött kívántatik, hogy Rauch Dániel uram őkegyelme és Baltinger Márkó uram magistri ceremoniarum[34] legyenek, és az ültetést őkegyelmek rendeljék. A táncot Baltinger uram és Tar Mihály uram osszák, őkegyelmeknek ami az solennitáshoz kívántatik, mind rendeljék, mind az embereket rendben maradni kényszeréttessék.

8. Ami ezt az punctumot illeti, mi is javaljuk: Daniel Rauch uram legyen ceremoniarum magister, de nem ítéljük, hogy Boltinger és Tar Mihaly uraimék eljüjjenek, azért mást köll arra is választani. Ha penig Boltinger uram eljünne, azt kérjük reá.

9. Nagy László uram, Horvát György uram, azokkal eggyütt mind, akik az Nagyságod lajstromában beírva vannak, az konyhára vigyázzanak; föladására az éteknek, melegen való fölhozására és lerakására. Nagy László uram a taffeldekkerek[35] ameddig érkez-

9. Az mi ezt az punctumot illeti, ez minekünk is tetszik, helyin maradhat, de az tafflidekker nem érkezik arra, hogy az étket beadja, mivelhogy anélkül is igaz elég dolga lészen, hiszen arra valók lesznek az asztalnokok és az étekfogók. Mivelhogy Sibrik uramat máshova rendöltök, Kisfaludi István uramat gon-

[33] Csáky László (1605?–1655), Batthyány Ádám sógora (húgának, Magdolnának férje)
[34] 'ceremóniamester'
[35] *Tafeldecker* 'pohárnok, asztalvető'

nek, azokkal az gazdákkal együtt, az kik hová érkeznek [?].
Az vőlegény asztalához peniglen Sibrik István uram és Francsics Gáspár uram vigyázzanak, hogy mind melegen és rendesen legyenek lerakva [az ételek]. Amennyire érkezhetik, Nagy László uram is oda tekéntsen.

doltok Francsics Gáspár uram mellé, hogy viseljenek gondot azokra az állapotokra.

10. Fölötte kívántatik, hogy a borhordozásra, s töltésre igen gyózan gazda legyen, aki vigyázzon, kinek micsodát töltenek. Tetszenék, ha Kisfaludi István uram Tar Mihály urammal magokra vállolnák.

10. Az mi ezt az punctumot illeti, minekünk is igen tetszik, hiszen arra valók lesznek az palotán levő, gazdák hogy arra is vigyázzanak. Más az, oly emberekre bízták, hogy nem lészen fogyatkozás az dologban. Kegyelmed[V] mellet is lesznek gazdák, akik fönn maradnak, úgymint Eörsi Zsigmond uram, Horvát János uram és Eördeögh István uram: ezek is hozzáláthatnak, amire kívántatik.

11. Az lajstromban nem látom, hogy rendeltek volna a várban az padlásokra polgár embereket, kik az kád vizek körül lennének és vigyáznának (kitül Isten óvjon, ha tűz támodna).

11. Ezt az punctumot ami illeti, igen méltó, s lészen is erre gondviselés, amint ennek előtte is volt szó felőle. Egyéb az gazda uraimék dispositiójában fog állani.

12. Nagyságod lássa, ha a baldahin helyet [!helyre] nem köllene-e szűnyeget vonni, és az kárpitokat nem köllene-e alá bocsátani, vagy ezt az új formát mi kezdjük? Végezetre a grádicsok ajtaira nem látom, hogy rendöltek volna őrzőket, akik ha nem lesznek, a folyosók mind megtelnek, mind étekhordásban, borhordásban és egyéb képen is akadályt csinálnak. Az trombitásoknak való helyt és az egyéb ágokkal való ékesétést Jobbágy uram vigye jó idein véghez, s mihez lásson Nagy László uram.

12. Ez punctumot ami illeti, az immár el vagyon igazítva. Az grádicsok ajtaira is lészen gondviselés, az trombitásoknak való helyt most csinálják.

[V] Előtte kihúzva: „Megyeri uram”

13. Az fraicimerek gazdajának az előbbeni beszélgetés szerént borostyáni tiszttartót[36] köll rendelni. Újvárról[37] öreg föcskendőket köll hozatni.

[13.] Az borostyáni tisztartó legyen az fraucimerek gazdája, nem tartunk ellent benne, csakhogy igen mérges fullánkja vagyon, megerősíti az sebeket. Az föcskendőkért is elküldtünk.

Végezetre Keczer János és Palasti Péter uraimékat rendöltök arra, hogy ide alá vigyázzanak, grádicsok ajtaira hasonlókeppen, hogy akármicsoda gyülevész nép föl ne lédeljen.

5.
Esterházy László levele Batthyány Ádámnak

Kismarton, 1650. január 27.

MOL, Batthyány cs. levéltára, Misszilisek (=P 1314), n° 12200. – A külső címzés kivételével Esterházy László saját kezű írása.

Köteles szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek
Isten minden kívánta jókkal áldja meg Kegyelmedet

Az Kegyelmed ferbolterem[38] által nékem írt levelét becsölettel vettem, melyből megértettem, hogy az én ferbolterem attúl az velencei árostúl semmit sem vehetett az én számomra.[39] De minthogy így lehet immár a dolog, én sietséggel költem ingért [?] ugyanőtet fel Bécsben, hogy valahogy meg ne fogyatkozzam az iránt, késő is lévén immár az üdő.

Emellett arrúl is akartam Kegyelmednek írnom, – aminthogy ottlétemben is emlékeztem vala Kegyelmednek – hogy itten aminémő készölettel akarok lenni, úgy intéztök az dolgot mind bátyámuraimékkal,[40] s mind penig az bécsiekkel, akik itten fognak forgolódni, hogy keddre estvére készöljenek Lakompakon, mert egyébaránt igen nagy káromra s fogyatkozásommal is lenne;[41] kiről szóval is többet izentem Rauch uram által Kegyelmednek, noha

---

36 Vsz. Heinrich Heussinger borostyánkői tiszttartó, aki 1646-ben kapott instrukciót Batthyány Ádámtól (vö. MOL, P 1322, Batthyány cs. levéltára, Körmendi központi igazgatóság, Instrukciók, n° 222–223).

37 Németújvár (Vas megye)

38 *Verwalter* 'tiszttartó'

39 Esterházy László már 1649. december 17-én Pozsonyból írott levelében kérte Batthyány Ádámot, hogy értesítse, megjött-e az a gráci kereskedő, akit Velencébe küldtek az esküvői ruhához való szövetekért (MOL, P 1314, n° 12195), majd ez ügyben újból írt (dec. 22-én: MOL, P 1314, n° 12196). Batthyány is többször küldött az árus emberért (dec. 22-én: MOL, P 124, n° 288; jan. 15-én: uo., n° 291), de az végül csak január 20-án érkezett meg Rohoncra (Esterházy László levele Batthyány Ádámnak, Kismarton, 1650. jan. 22.: MOL, P 1314, n° 12199).

40 Esterházy László nagybátyja, Esterházy Dániel, valamint unokatestvérei (Esterházy Gábor, Dániel és Pál fiai).

41 A lakodalom 1650. február 6-án volt Rohoncon, ahol Batthyány Ádám február 8-ig (keddig) akarta marasztani a vendégeit, hogy azután február 9-én (szerdán) menjenek Esterházy várá-

tudom hogy nem fogja ezt difficultásban veni Kegyelmed, aminthogy amikor eljöttem, ajánlotta is magát Kegyelmed, sőt, hogy maga is nem fogja szánni fáradtságát Kegyelmed, ide is el gyün akkorra, kire most is kérem Kegyelmedet szeretettel. Tudom, hogy jó ajánlásában Kegyelmednek meg nem fogyatkozom. Ha élek, meg is szolgálom Kegyelmednek.

Hogy Isten jobban adta Kegyelmek állapatját, szívből értettem. Kívánom Istentől kegyelmesen, jobb egészségben láthassam, tudhassam is őkegyelmeket, kinek ajánlom is húgomasszonnyal egyetemben szeretettel való köteles szolgálatom. Adja Isten, Kegyelmedekkel együtt láthassam ő kegyelmét kedves jó egészségben.

Datum raptim in Kismarton, die 27. jan. 1650.

Kegyelmednek köteles szolgája míg él
gróf Esterhas László

P. S. Az atyafiak őkegyelmek ajánlják Kegyelmednek nagy szolgálatjokat.

[Kívül:] Illustrissimo Comiti Domino Adamo de Battyán, perpetuo de Nemett Uyvár, Sacri Romani Imperii equiti, dapiferorum regalium per Hungariam magistro, ac partium eundem regni cisdanubianarum, confiniorumque Canisae oppositorum supremo generali, necnon Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis consiliario etc., domino fratri observandissimo.

6.
Batthyány Ádám levele Esterházy Lászlónak

Rohonc, 1650. január 31.

MOL, Esterházy cs. hercegi ágának levéltára, Esterházy László iratai (=P 124), n° 293. – Batthyány Ádám saját kezű írása

Ajánlom szolgálatomat Kegyelmednek, mint jóakaró öcsém uramnak
Istennél minden kívánsági szerént való jókat és jó egeszséget szívből kívánok Kegyelmednek

Az Kegyelmed levelét Daniel Rauh uram megadta, s abban való irását és szóval való izenetit is megértém. Az mi az Bécsben való köldést illeti, az jól van. Az mi az dispositiót és kívansagot illeti, csodáltam hogy változott az ittléttekorán valo diszkorzosonk és végezésink, édes öcsém uram, mivel itten mind másként gondolkodtunk róla, s úgy, hogy itt lássok azt meg, ha lehet-e, nem-e az meg, hogy én oly kedves vendégimet és ily állapatomnak elő mivoltát, ha oly hamar kiadjak-e rajtok. Így azért hogy kívánhatja azt Kegyelmed

ba, Lakompakra és onnét másnap tovább Kismartonba, ahol február 11-én (pénteken) újabb vendégség várta volna őket. Esterházyék azonban egy nappal hamarább, február 8-án (kedden) akartak távozni Rohoncról, talán azért, mert a pénteki böjti napon a kismartoni vendégség megszervezése bonyolultabb és drágább lett volna. Batthyány Ádám válaszleveleiben (6., 8. sz. iratok) ragaszkodott a szerdai távozáshoz, mivel kedden két fraucimerének is ki akarta adni lakodalmát, de Esterházy Pál visszaemlékezéséből (ld. a bevezetést) úgy látszik, hogy végül engedett Esterházyék kérésének.

éntőlem, édes öcsém uram, hogy én Kegyelmeddel együtt mindjárt harmadnapjára csak felkeljek minden rekrutámmal [?], s házomtól máshova menjek.

Kegyelmedet kérem, másként gondolkodjék aziránt, mert hiszen az két első nap Kegyelmed vigasságán [!] lesz itten, azután hiszem [!] én sem mutathatok osztán valami kedvetlenséget jóakaróinkhoz, [hogy] idejövén hozzám csak mindjárt kiadjak rajtok. Én egyáltalán, véggel egy szó mint száz, nem látom az iránt semmiképpen való módját annak, hogy úgy lehesen, az mint Kegyelmed mostan éntőlem kívánja, noha nemhogy úgy, de az mint resolválom is, és resolváltam is magamat ittlétében Kegyelmednek, az is elég nehéz, hogy innét szerdán mind Kgyelmed, és több jóakaró kedves vendégimet akkor is elbocsássam, sőt magam is mindjárt házomtúl elmenjek, de ez már patienti [!].[42] De én, édes öcsém uram, az ilyen állapat kár és költség nélköl meg nem szokott készölni. Ha arról kelletik panaszolkodni, én is félig benn ölek abban.

Hogy Kegyelmed leginkább pénteket sajnálja, mind Ruk uramtól értem. Az Kegyelmednek kisebb, mert azért, hogy [!] azelőtt való öt napon úgy eltobzódnak az itt levő jóakaróink, hogy nemhogy pénteken is ott maradna, de térden állva könyöreg sok olasz gyomrú ember az elbocsátásért, nemhogy ottan maradna. Így azért édes öcsém uram nagy szeretettel kérem Kegyelmedet, hogy eziránt másként gondolkodjék és ne kívánjon lehetetlen való dolgot és böcseletemben állót tőlem. Másban mindenben szívből szolgálok, s ebben is atévő volnék, ha sok cirkomstanciát nem látnék, kit mind meg is írtam volna, de mivel dolog nélköl vagyok és pap szolgájává is lettem,[43] mert csak sine labore lógatom lábaimat s az jó sáfrányos és borsos ételeket várom az ebédre.

Édes öcsém uram, azt is jól tudja Kegyelmed, itt is van még két gyönge menyasszony azonkívöl is, ki alig várja, s már idejök is régen kitölt azoknak is, hogy az halálra vigyék, és az kést torkában össék, megnyúzván előbb őket félig. Ez már diktom s resolotom est lévén, mégis ott is úgy akkomodálja Kegyelmed immáron magát.

Az mi az betegek állapatját illeti, az igaz, hogy az atyámfiának[44] egyébként nem volna semmi nyavalyája, hanem az folyosónak[45] lábain léte miatt még most sem távozott el róla szinte, s reája sem állhat. Félő, hogy az lakodalomkor is az ágyat ne nyomja az iránt.[46]

Az Kegyelmed mátkája is kornyadozik egynéhány naptól fogva, s igen elhalványodott, de az nem annyira csoda, mivel elközelgetnek az napok. Sokat gondol, mint készöljen az bajvíváshoz és kopjatörés és vérontástól. [!] Még csak jó lovat sem szerzett hozzája, noha elköldtek érte, de még el nem érkeztenek el [!] vele, hogy meg sem próbálhatja, hanem csak reája kell ülni,

---

[42] A levélíró föltehetően a „patientia", vagy talán a „paucitas" szavakra gondolt.

[43] Egy közismert szólásmondás szerint a pap szolgájának igen kevés dolga volt: „Dologtalan, mint a pap szolgája", „Csak ebédnél izzad, mint a pap szolgája." (Vö. MARGALITS Ede: *Magyar közmondások és közmondásszerű szólások*. Budapest, 1896. 602.)

[44] Batthyány Ádámné Formentini Auróra (1609–1653)

[45] A folyosó sokféle betegséget jelenthetett (vö. *TESz*). Itt talán visszérről lehet szó.

[46] Batthyányné már 1650. január 15-én annyira rosszul volt, hogy férje Esterházy Lászlót kérte: gyorsan hívasson Bécsújhelyről orvost, mert „perikulom in mora az alapatia" (MOL, P 1314, n° 291).

nem tudván semmi természetit, úgy ugrálik alatta, mint szereti. En azért a tanacs, édes öcsém uram, előtte viselje az dámákhoz való respektet, mivel Kegyelmed udvari legény is, hogy gondolkodjék az bajvívásról is, hogy valamint kárt ne valljon, mivel az ember, az ki mihez szokatlan, s olyat is lát, igen elrémül és ijedtében is, hallom, hogy meg szokott halni az ember. Osztán akármit is, mikor sokáig akar vele élni, hát lassan-lassan húzódik el, és úgy több jut vele ki osztán. Az németeknél is proverbiomjok az, hogy die Stek szunt gefarlih on untersidlihen orten. Meglássa Kegyelmed fegyverit, s olyat válasszon ki hozzája, hogy ne legyen farlih, s jövendőben is hasznát láthassa, de itten igen-igen elrémöltek és olyan állapotban is vannak az emberek.

Az atyámfia és Kegyelmed bajvívó ellensége, a leányom kedvesen és jó néven vették keszentését, hasonlóképpen ajánlják sok szolgálatjokat, s kér is bajnakja, hogy enyhítse haragját és ne jöjjen úgy, hogy teljességgel elrontsa s életét is vegye, inkább s szolgálatját is, mivel nem csak egyszer kell az jóakarat, s de reliquo vélem együtt kívánjok Istentől, hogy rövid nap láthassok jó egészségben Kegyelmedet kedves vendégivel együtt. Az több ott levő atyafiaknak hasonlóképen ajánlom sok szolgálatomat. Révai László uram is úgy látom erre tartotta ez időre fogadását, de írt hozzá őkegyelme, vannak szomjúság oltására való pohárink, s bor is abban való jó. Ezek után maradok

Datum Rohoncz, die 31. januarii 1650.

Kegyelmed igaz jóakaró atyafia és szolgáló barátja
gróf Bottiani Ádám

7.
Esterházy László levele Batthyány Ádámnak

Kismarton, 1650. február 1.

MOL, P 1314, n° 12201. – A külső címzés kivételével Esterházy László saját kezű írása

Köteles szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek

Isten minden kívánta jókkal áldja meg Kegyelmedet, szívből kívánom

Megadák az Kegyelmed nékem írt levelét, kiből értem, hogy csudálkozik azon Kegyelmed, hogy változott az én ottlétembeli végezésem, s úgy is gondolkodott Kegyelmed róla, hogy ottan lássuk meg, ha lehet-e, nem-e az meg, amint írtam Kegyelmednek, s Rauch uram által is izentem. Juthat azért eszében Kegyelmednek, hogy még ottlétemkor is így szólottam Kegyelmednek, kértem is azon, ha mód van benne, cselekedje meg eztet Kegyelmed. Igaz, hogy azt mondotta Kegyelmed, hogy meglátja, azért az előbbeni levelemben csak arra akartam Kegyelmedet emlékeztetnem, amelyet az magam sok alkalmatlanságimat is megjelentenem, ugyan Rauch uram által is bővebben megizentem, kiről mind nem írhattam. Nem vélem azért, ha mindazokat megjelentette-e Kegyelmednek.

A többihez azt is vegye considerátióban Kegyelmed, hogy ha meg nem maradnak is az vendégek mind kedden kelvén. Ha valahogy meg nem maradnak, én is készületlen leszek, nagyobb gyalázatomra következhetik, azért is volna

jobb Kegyelmednek azt az két fraucimert hétfőn férjhez adni, aki nem lenne az én állapotomra nézve semmi derogamen, mert ha valahogy nem várják meg az vendégek – aki még történhetik –, Kegyelmed is, én is megfogyatkozunk szándékunkban, Kegyelmed azokra nézve, én penig itt levő állapatomra nézve. Igaz, nem tagadom magam is, hogy nehéz az Kegyelmednek, aminthogy maga is írja Kegyelmed, hogy kedves vendégit el kell bocsátani, sőt magának is hazátul felbontódni, kit megszolgálok Kegyelmednek. Itt is idegen helyen nem lészen Kegyemed, de mindazáltal én csak így szólok hozzá: netalám eloszolván mind a vendégek, én is meg ne fogyatkozzam bennek, minthogy ottan is mondtam vala Kegyelmednek, – ha jól jut eszemben – hogy csak vasárnapra s hétfőre hívassa Kegyelmed az vendégit. Immár lássa mint cselekszik. Én is elszántam ugyan magamban az költséget, hát tudjok is, hogy másképpen az ilyen dolog nem szokott megkészölni. A péntek is elég nehezen fog esni, de ha ugyan, úgy kell lenni, mindazáltal várok Kegyelmedtől, s ne gondolja azt Kegyelmed, hogy én eziránt az Kegyelmed becsületében allót kívánok Kegyelmedtől, mert látja Isten, hogy inkább szolgálni kívánok Kegyelmednek, kit idő jártában meg is tapasztal Kegyelmed.

Az mi az betegek állapotját illeti, kívánom, hogy Isten meggyógyítsa őkegyelmeket, kit szívből is kívánok. Asszonyom anyám s húgomasszony őkegyelmek köszöntését megszolgálom őkegyelmeknek. Hasonlóképpen én is mindent viszontag kívánok őkegyelmeknek Kegyelmeddel egyetemben. Az én udvariságomat ami illeti, azon lészek, hogy igenis előttem viseljem, az iránt is, minden illendő dologban magamat is megbecsölvén. Ezek után Isten éltesse Kegyelmedet kedves, jó egészségben, adja Isten láthassam is Kegyelmedet rövid nap azon jó egészségben kedvesivel egyetemben.

Datum in Kismarton, die 1. feb., anno 1650.

Kegyelmednek köteles szolgája míg él
gróf Esterhas László

[Kívül:] Illustrissimo Comiti Domino Adamo de Battyán, perpetuo de Nemett Uyvár, Sacri Romani Imperii equiti, dapiferorum regalium per Hungariam magistro, ac partium eundem regni cisdanubianarum, confiniorumque Canisae oppositorum generali, necnon Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis consiliario etc., domino fratri observandissimo.

8.
Batthyány Ádám levele Esterházy Lászlónak

Rohonc, 1650. február 4.

MOL, P 124, n° 294. – A külső címzés kivételével Batthyány Ádám saját kezű írása.

Ajánlom szolgálatomat Kegyelmednek, édes öcsém uram
Istentől minden kívansági szerint való jókat szívből kívánok Kegyelmednek

Az Kegyelmed levelét elvettem, s abban mit írjon, hát hogy hosszú írásom elreplikáljál [!], Isten látja, nincsen annyira való időm, de azt írhatom Kegyelmednek, hogy bizony valamint Kegyelmed ajánlja jóakaratját és szolgálatját, hát azt minden kérdés nélköl elhittem, s igazsággal írom, hogy azon igaz szívvel vagyok én is Kegyelmedhez, s Isten bár ne[VI] adja aztot, valami gonoszt és böcstelenséget kívánok [!] Kegyelmednek mind ezen állapatjában és mind másban. De maradok előbbeni disposiciókban ez iránt, hogy ha megmaraszthatom kedves vendégimet, hol nem és oda [!] sietnek az derekasak az atyafiakon kívöl, azokat másként is megmaraszthatjok, hát bátor Isten áldomásából legyen úgy, mint Kegyelmed írja és kívánja, de bizony nem szerencsés Kegyelmed lakodalmán másoknak is olyant tartani, ezért úgy látjok még, mint írám. De ha itt nem maradnak meg az vendégink, félek rajta, oda is nehezen térnek be. Mindazonáltal az idő és alkolmatosság fogja megmutatni. Én is mindenképen úgy és ahhoz tudom magamat alkolmaztatni. Ha azon időket érjök, én bizony semmi jóban kontrárius nem leszek, valamit jobban látjok, azt fogom cselekedni, csak mindkét részről feltartsok az jó respektet.

Kérem, írjon útjáról s erről is, az mint írám és tetszik Kegyelmednek. Az Kegyelmed köszöntését jó néven vették,[47] s hasonlóképpen ajánlják szolgálatjokat Kegyelmednek, s velem együtt tiszta szívből várjok Kegyelmedet, édes öcsém uram. Ezek után maradok

Datum Rohonc, die 4. febr. 1650.

Kegyelmed tiszta szívbéli szolgája
gróf Bottiani Adam

Kérem Kegyelmedet ezüst [eöst] míben hozzon el, mivel nekem nincsen. Tudja Kegyelmed, honnéd vártam, nem érkezik el, s adni sem volt ottan is. Egyébiránt óntál lészen, kiből egyék az jó étkeket, akoron lien [?] én semmit nem törődöm.

[Kívül:] Illustrissimo Comiti Domino Ladislao Eszterhási de Galántha, perpetuo de Frakno, equiti aureato, ac Comitatus Soproniensis supremo comiti, Sacrae Caesareae Regiaequae Maiestatis cubicularo, etc., domino fratri observandissimo.

VI Áthúzás előtt: „nekem”

47 Minden bizonnyal Batthyány Ádám feleségéről és lányáról van szó.

9.
Batthyány Ádám levele Esterházy Lászlónak

Rohonc, 1650. február 4.

MOL, P 124, n° 295. – Batthyány Ádám saját kezű aláírásával

Illustrissime Comes, Domine Frater Observandissime
Salutem, et servitiorum paratissimam commendam

Gréczi áros emberre bíztam vala, hogy ausztrigát hozzon számomra, amelybe megcsalatkoztam és nem hozott. Noha ma is írtam Kegyelmednek, abban elfelejtettem megírnya, mivel most pap szolgájává lettem és semmi dolgom nincsen, attúl impediáltatván magam nem írhattam Kegyelmednek ezen dologrúl. Kérem azért Kegyelmedet szeretettel, küldjön ide egy tung[48] ausztrigát és ne légyen fogyatkozás abbúl is. Bécsben írtam Haller uramnak, hogy vegyen egy tunggal és igyenesen Kismartonban vigyék az helyett, amelyet ide fog küldeni Kegyelmed, és ott lévő emberinek hadja meg Kegyelmed, oda érkezvén Bécsbűl véle, vegyék be, tegyék helyére. Más dologbúl szolgáljuk meg ebbéli Kegyelmed jóakaratját. Isten éltesse Kegyelmedet.

Datum ex castro Rohoncz, die 4. februarii, anno 1650.

Illustrissimae Dominationis Vestrae
servitor et frater paratissimus
Adamus de Batthyan

PS. Íme az bécsi levelet Kegyelmednek küldtem, s ha Kegyelmed ausztrigát küldhet, küldje el az bécsi levelet. Holott pedig nem küldhetni, nem szükséges Haller uramnak az levelet elküldeni, hanem maradjon abban.

[Kívül:] Illustrissimo Comiti Domino Ladislao Eszterhási de Galánta, perpetuo [de] Frakno, equiti aureato, ac Comitatus Soproniensis supremo comiti, Sacrae Caesareae Regiaequae Maiestatis cubiculario, etc., domino fratri observandissimo.

10.
Palásti Péter kérdései a lakodalmi díszegység feladatairól

1650. február 4.

MOL, P 1322, Földesúri famíliára vonatk. iratok, n° 947.

A név nélküli példányban fönnmaradt beadvány szerzője az 1. sz. iratból derül ki, amely szerint Palásti Péter és az ebben az iratban is említett Keczer János feladata volt, hogy „ide alá vigyázzanak”.

Anno 1650. die 4. febr.

---

[48] A tung (átalag) kisebb méretű hordót jelentett, a XVII. század eleji tokaj-hegyaljai rendszerben 67 litereset (BOGDÁN István: *Magyarországi űr-, térfogat-, súly-, és darabmértékek.* Budapest, 1991. [A Magyar Országos Levéltár kiadványai, IV/7], 155–156).

Ha az ideje eljön az lovas és gyalog kimenetelének, tudom Nagyságodnak arra gondja lesz, ki mint menjen, és ki hová és miformán álljon, de kérjök mi ketten Nagyságodat Keczher János urammal, hadd értsük mi is. Akkor osztán annyival jobban tudjuk az dologhoz accomodálni magunkat.

1. Ha az császár követe elérkezik, annak mind lovasunk, gyalogunk eleiben megy?

2. Az kétszáz lovas két csoportban megy, vagy egyben?

3. Az mezőn az gyalogot az lovasok közé kell-e állatni, vagy mind a kétszáz gyalogot egymás mellé? Azt csoportban kell-e állatni, vagy hármat-hármat egymás mellé, rendiben? Két-két szalot [?] kell-e öszveállatni, vagy mindeniket magánosan?

4. Ha hazafelé indulunk, az gyalog elöl megy, mivel ezeknek itt benn az piarcon, az város kapujátúl fogva az vár kapujáig két rendet kell állani.

5. Az mezőről mikor hazafelé indulunk, melyik sereg megy az gyalog után, s renddel miformán?

6. Ha az piarcban érkeznek, az lovast mely helyre kell állatni?